

ekonomik panorama

Prof.Dr. İzzettin ÖNDER

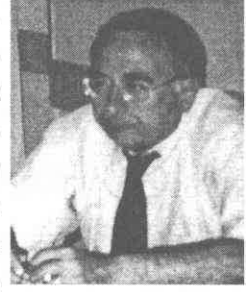
Istanbul Üniversitesi İktisad Fakültesi

Her ekonomi bir yandan kendi tarihsel koşulları içinde oluşturduğu iç dinamiklerin, diğer yandan da dış dinamiklerin etkisi altında, devamlı devinim halinde hayatiyetini sürdürür. Bu genel kuralın dışında kalmayan Türkiye ekonomisi de, iç ve dış dinamiklerin karşılıklı etkileşimleri içinde bugünkü konumuna gelmiştir. Şunu söylemek istiyorum ki, hiçbir sosyal olay ve hiçbir ekonomi salt bireysel davranışlarla ya da siyasal karar mekanizmaları ile değil, temel sosyo-ekonomik dinamiklerle açıklanır.

Türkiye ekonomisinin bugünkü durumunu böyle bir yaklaşım içinde kavrayabilmek için, geçmişini kısaca özetlemek kaçınılmaz olmaktadır. Bilindiği gibi, 1980'lere gelene dek, ekonomi, iki kez denetimli, üç kez de liberal dönemden geçmiştir. 1930 devletçilik ve 1962-72 planlama dönemleri oldukça başarılı, buna karşın, 1923-1929 dönemi, 1950-1958 liberal dış ticaret uygulaması dönemi ve 1972 sonrasında planın pilava dönüştürüldüğü dönem, hep döviz krizi ile sonlanmıştır.

Türkiye'nin ilk döviz krizine sürüklendiği 1923 liberal politikalarında olduğu kadar, 1958 Ağustos moratoryum kararlarına götüren uygulamalarda da ve nihayet 1979 sonlarında ülkeyi 1 cent'e muhtaç konuma sokan stratejilerde de ağırlıklı olarak hep dış dinamikler hakim olmuş ve Türkiye'yi önceleri ticari pazar, daha sonraları hakim olmuş ve Türkiye'yi önceleri ticari pazar, daha sonraları da eski makina ve teknolojilerinin taşındığı yer olarak kullanmışlardır. Unutmamak gerekir ki, dış güçlerin Türkiye üzerindeki hakimiyet kurmasında birinci derecede sorumlu unsurlar siyasetçiler olmayıp, iç sermaye çevreleridir. İç sermaye çevreleri, karlarını yükseltmek amacı ile Türkiye'yi ticari sömürge ağına sokmakla kalmamış, aynı zamanda ekonomiyi de ikinci sınıf ve dışa bağımlı montaj sanayi çöplüğüne çevirmişlerdir.

Bu şartlarda 1980'lerde dışa açılan Türkiye dış rekabete giremeyince, bir yandan ücretleri baskılaya-

*hiçbir sosyal olay
ve hiçbir
ekonomi salt
bireysel
davranışlarla ya
da siyasal karar
mekanizmaları ile
değil, temel
sosyo-ekonomik
dinamiklerle
açıklanır.*

10

rak emeğe, diğer yandan da vergi vermeyip bütçeden kaynak çeke-
rek devlete ve dolayısıyla tüm topluma dayanmışlardır. Sanayinin ko-
numu itibarıyla kısa sürede döviz geliri sağlamayacağı anlaşılınca da
hızla dış borçlanmaya gidilmiştir. Böylece bu son aşamada, Türkiye bu
kez de Batı'da gelişmiş olan finans kapitalizminin ağına itilmiş oldu.

1980'lerin başlarında ihracatın yoğun desteklenmesi ve hayali ihracatın
da devreye girmesi ile ihracatta belirli bir mesafe alınmış oldu. Ancak,
1985'de katma değer vergisinin devreye girerek, vergi iadesi yolu ile
gizli ihracat desteğinin kalkması ve ihracata yönelik sanayi altyapısının
desteklenmemesi üzerine ihracat durağan hale geldi."Türkiye döviz
darboğazını aşacaktır!" sloganı ile işbaşına gelmiş olan 1980 yönetimi,
bu kez de döviz sorununu sıcak para operasyonu ile aşmaya çalıştı.

Sıcak para operasyonu, bilindiği gibi, yüksek faiz düşük kur ile döviz
borçlanma uygulamasıdır. Bu uygulama bir yandan ihracatı baltalamış,
diğer yandan da ithalatı teşvik etmiştir. Sonuçta, Türkiye hızla dışarı-
dan borçlanan, aldığı borçla da ithalatını yükselten bir ekonomi haline
gelmiştir. Bu durumda, sadece dış açık ve borç artmadı, aynı zamanda
ekonominin faiz yükü de hızla yükselmiş oldu.

Ekonominin gelişme seyri üzerinde yapılan bu hızlı gezinti şu iki nokta-
yı açıkça ortaya koymaktadır:

Ekonominin gelişme seyrinde, 1930-1945 dönemi hariç, tüm dönemler-
deki politikalara dış dinamikler hakim olmuştur. Bunun sonucunda, ikin-
ci sınıf ve verimsiz bir sanayi ve ekonomik altyapı oluşmuştur. Bu alt-
yapı kamu kesimini, emekçi kesimi ve hatta sosyal güvenlik kurumları-
nı desteklemede acze düşmüştür.

Bu olumsuzluklar içte kayıtdışılığı teşvik edip, hızlandırırken, dışta da
cari açığı ve dış borçları yükseltmiştir. Böylece, verimsiz ekonomik ya-
pı giderek daha yoğun biçimde dış kaynaklara ve kayıt-dışı alanlara da-
yanır hale gelmiştir.

Böylesi bir patolojik oluşum trendi kamu kesimine artan açık ve borç
stoğu birikimi biçiminde, genel ekonomiye ise, enflasyon ve gelir da-
ğılımı bozukluğu biçiminde yansımıştır. Söz konusu olumsuzlukların do-
ğal sonucu olarak sosyal alanda da şiddetli erozyon yaşanmış olmak
la beraber, bu konu alanımız dışında kaldığından, burada ele alınmaya
caktır.

Yükselen enflasyon ve denetimsizlik, özel kesimce yeni bir tip serma-
ye birikim modeli olarak algılandı. Öte yandan, büyüyen kamu açıklar
ve buna bağlı olarak yükselen faiz haddi de, sermayenin üretimden
uzaklaşır rant alanına yönelmesine neden oldu. Olumsuzlukların olum

suzluklar yarattığı bir tür kısıpca giren ekonomide, güçlü kesimlerin güçsüzler üzerindeki baskı ve hakimiyeti de arttı. Giderek devlet sosyal alanlarda çökmeye, toplumda orta tabaka yoksullaşmaya yüz tutarken, vurgun ve mafya ekonomisi hız kazanmaya başladı. Hızla yoksullaşan kamu kesimi toparlanabilmek için, dünyadaki gelişmelere de uyarak, özelleştirmelere hız verdi. Böylece, mafya ve kara para tacirlerine büyük bir imkan çıkmış oldu. Böyle bir satıhta seyreden ekonominin sosyolojik yapısı da, bir araya gelen ve kenetlenen toplumsal yapı yerine, giderek çözölüp fersudeleşen ve kurtarabildiğini almaya çalışan bireylerin yığına dönüşmesi biçiminde şekillenmeye başladı.

İçeride denetimin ortadan kalktığı ve dış borcun da, 1980'lerin başında 13 milyar Dolar'dan, günümüze doğru yaklaşık 130 Milyar Dolar'a yaklaştığı durumda, dış güçlerle iç güçler birleşerek Türkiye'yi paylaşma yarışına girdiler. Dış güçlerin amacı finansal akımların akmasını önlemek, alacaklarını tahsil etmek ve bu baskı altında Türkiye'ye nükleer santral, tütün ürünleri üretimi vb. gibi Batı'nın terkettiği sanayileri sokmak yanında, ülkenin değerli kamu kuruluşlarını da ele geçirmektir. İç güçlerin amacı ise, bu toz-duman içinde kara para yollarını genişletmek ve bunu özelleştirmelerde ya da banka alımları yolu ile aklamaktır.

Küreselleşen dünyada hakim güç olan ABD'nin Rusya, Avrupa Birliği, Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu ve Kıbrıs politikaları açısından Türkiye stratejik bir önemi haizdir. Bu açıdan bakıldığında, günümüz koşullarında ekonomi-siyaset ilişkisi her dönemde olduğundan daha fazla bir önem kazanmış bulunmaktadır. Türkiye, iç ve dış çevrelerce çeşitli mekanizmalarla sömürülürken, politik olarak da yoğun dış etki ve manevra alanı içine alınmaya başlamıştır. ABD'nin Türkiye'yi Avrupa Birliğine itmesine karşın, Avrupa Birliği de Türkiye üzerinde bölücü rolünü yoğunlaştırarak, bir yandan ABD'nin bölgedeki hakimiyetini kırmaya, diğer yandan da Türkiye'nin Avrupa Birliği üzerindeki olası yükünü hafifletmeye çalışmaktadır.

Son ekonomik istikrar paketine de yöneldiğimizde, iç ve dış hakim çevrelerin etkilerini bir kez daha yoğun bir biçimde görmekteyiz. Bütçenin üçte biri faiz ödemelerine giderken, kamu yatırımlarına bütçenin sadece % 5'i, personel ödemelerine ise % 20'si ayrılmış bulunmaktadır. Kamu personeline ilk altı ay için öngörülen % 15 dolayındaki zam da, zaten düşük olan maaşlarda hiçbir net iyileşme yaratmayacağı gibi, halkın karşı karşıya kaldığı enflasyon ile resmi enflasyon arasındaki fark kamu personeline yük olarak yansımaktadır. Bütçenin gelir bölümüne baktığımızda ise, giderler hanesinde hizmetlerden yararlanmada cimrice yer verilen emekçilere, gelirler bölümünde yük çekmede aşırı derecede yer ayrıldığını görmekteyiz. Zira, bir yandan vergi sistemi dolaylı vergilere kayarken, diğer yandan da gelir vergisi içinde emekçilerin payı % 50'lere yükselmekte ve böylece bütçe yükünün de ağırlıklı olarak emekçiler üzerine oturduğu çok açık olarak ortaya çıkmaktadır. Kısacası bu bütçe enflasyonla mücadelenin yükünü de sermaye dış kesimler üzerine yıkmaktadır. Toplumdaki güç ilişkisinin başka türlü çalışması da, maalesef, söz konusu olamaz.

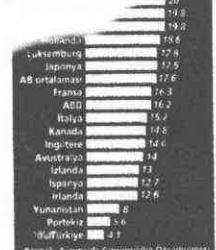
"Türkiye döviz darboğazını aşacaktır!" sloganı ile işbaşına gelmiş olan 1980 yönetimi, bu kez de döviz sorununu sıcak para operasyonu ile aşmaya çalıştı.

Ekonomi, toplumdaki güç ilişkisi doğrultusunda ve onun sürüklenmesi istikametinde çalışır. Bu sürüklenmede ulusul yarar bir perde olarak kullanılır. Kamu otoriteleri de ekonomik gücün politik araç ve yansımalarıdır. Ekonomik güç toplumun belirli kesimlerinde yoğunlaşırken, siyasal gücün bunun karşısında ve toplumun büyük kesimlerinin yanında politika üretmesi söz konusu olamaz.

Kapitalist alemde yüzen Türkiye'de, bir yandan hakim dış çevrelerin etkisi, diğer yandan da iç dinamiklerin etkisi ve hakimiyeti altında ülke kaynakları üzerinde toplumsal hakimiyet sağlanamamış ve devletçilik ve 1960-1974 dönemleri dışında, ekonomi giderek yozlaşarak hem dış çevrelere kaynak aktarır hem de içte rantiyeye-mafya çetelerini ve çevrelerini besler bir duruma gelmiştir.

Son istikrar politikası, ekonomiye çeki-düzen

12

1 Ocak zammı en fazla % 10
Memur maaşına 2007'de 3-6 puan retah payı verilecek. Tüm yıl için öngörülen zam yüzde 18

IMF'den erken paydos
g'deki toplantılar geçeri bir neden belirtilmeden zamanından önce bitirildi

Küreselleşme karşıtı gösteriler
IMF toplantılarının sona ermesiyle birlikte sokaklarda genç sokağlarda gösteriler portatiflere kuruldu

vermeyi hedefliyor gibi gözükmeyle beraber, aslında yıllarca devam eden eflasyon altında ezilen kesimlere yük yıkarak enflasyonu baskılamaya çalışmaktadır. Böylece, gelir dağılımı iyice bozulmakta, altyapı yatırımları eskimekte ve azalmakta, bölgesel sorunlar yoğunlaşmaktadır. Kısacası Türkiye, ekonomide tasarrufları yükseltip, teknolojiye girmek ve gelişen dünyaya açılmak yerine, emek-yoğun, katma değeri düşük ve çevre kirlenen geri

Ekonomik güç toplumun belirli kesimlerinde yoğunlaşırken, siyasal gücün bunun karşısında ve toplumun büyük kesimlerinin yanında politika üretmesi söz konusu olamaz.

üretim alanları ile uğraşmaktadır. Böyle bir strateji Türkiye'yi 21. yüzyıla taşımayıp, onun geri kalmasına neden olacaktır.

Yeni yıl - 13.09.2000
Yeni yılın başlangıcıyla birlikte vatandaşlar, vellilere yükleniyor

Para kaybaldı
1999 yılının sonuna kadar... 1999 yılının sonuna kadar... 1999 yılının sonuna kadar...

ÖĞRETİMDE BİR ÖĞRETMENE KAÇ ÖĞRENCİ DÜŞÜYÜR?

Öğrenci sayısı	Öğretmen sayısı	Bir öğretmene düşen öğrenci sayısı
100	1	100
200	1	200
300	1	300
400	1	400
500	1	500
600	1	600
700	1	700
800	1	800
900	1	900
1000	1	1000

4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı yüzde 51.6 oranında artarak 567 milyon liraya çıktı

Yaşam sınırları zorlanıyor

Ekonomik Servis - Kıymetli okuyucularımız, 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 567 milyon liraya yükselmis durumda. Bir zamanlar yoksulluk sınırı sofrasının vazgeçilmezleri kuru fasulye ve mercimeğe artmış bile zor.

Cumhuriyet - 09.10.2000

Yoksullar arası uçurum büyük

En alttakiler

Ülke	Yoksulların Sayısı	Yoksulların Yaşadığı Alan
ABD	120	6.5
Fransa	100	11.2
İtalya	100	25.0
Almanya	1,000	192
Yunanistan	1,800	118.8
Portekiz	400	107.2
İspanya	700	101.2
İtalya	1,400	207.1
Türkiye	2,000	218.2
Japonya	2,000	1,941.3

Ankara'nın metropol ilçesi Sincan'da eğitim rezaleti;

Bir sınıfta 130 öğrenci